

que hi hagués enllaç amb el famós llinatge sard d'*Arborea*; per casament amb una noble senyora de Cervera (S. XII), hi hagué uns «Jutges d'Arborea» de raça catalana, estudiats en un treball de MiretS en el *BABL*; i després lligats amb Gènova, contra els nostres.⁴

¹ En el detall de l'article hi ha hagut alguna vacil·lació oficial, a causa del geògraf reusenc Josep Iglésies, que en diversos escrits seus ho ha posat amb article. En la llista oficial de la Generalitat, de 1933, ho posarem bé, sense article; però Iglésies ho féu posar amb article en els llibres de la Divisió Territorial (1933 i 1937). Restablert l'ús popular sense article en el Nomencl. C. E. C. (Aedos). — ² Tinc alguna referència que se'n parlà en certes acadèmies de Madrid i que cert coneixedor de qüestions aràb. i lleoneses hi oposà la *-rb-* i la manca d'arrel en àr., i en canvi suggerí si podia venir del romànic *ARBOR* i família; probablement ja s'hi parlà llavors dels NLL lleonesos (que l'acadèmic FzGuerra i altres, havien de conèixer bé). — ³ *Arboleas* vila amb aj., i amb estació ferroviària, p. Huércal-Overa. — ⁴ Abans eren aliats, i tinc doc. de 1272 autoritzant un enviat d'un jutge d'*Arborea* a viatjar per València. Però és pura i insignificant coincidència. Res hi pot haver en comú amb aquest topònim merament sard.

ARBOLÓ

Santuari i antic casal en te. d'Arcalís, mun. d'Estac (Pallars mitjà). En tracten la GGC i Reig Vilardell (*Cole. de Monogr.*, s. v. *Arcalís*).

PRON. MOD. *arboló* a Gerri, 1920; «la M. de Déu d'*arboló*» oït a un home pagès de cap a Sort (1931); «és lo plegador d'*arboló*» mostrant-me l'ermità captaire, que corria per aquells pobles amb el bací, recollint almoines, 1959 (xxxvii, 56.15).

DOC. ANT. *Erbolone*: «in territ. Cortetano¹ tras Castro Erb. --- in loco ubi dicitur Boisice²» a. 817 (*Colle. Moreau* I, 49; Abadal, P. i Ribg., núm. 3); «ipso castró q. dicitur *Erbolone*» a. 870, on va citat junt amb la Noguera i Boet (*Bobet*), i després *Barenuy*, *Vilella* i *Baèn* (*Baiene*);³ «Castro qui dicitur *Erbolone*» a. 920 (Abadal, P. i Ribg. 351); «de amne Nochariae et vado antico quod est supra castró *Erbolone*» doc. de Bellera, fi S. XI, que es creu falsif. (Puig i F., *Cart. Lavaix* III, p. 55); *Erbolone* 1120 (Valls Tab., V. *Pir. Aneu*, 273); *Erbolon* 1163 (SerranoS, *NHRbg.* 109); *Erbolon* 1164 (Kehr, *Papsturk.*, p. 398); «cura de N. S^a de *Erboló* --- C. de S. M. de Canals --- R. de Enseu, notarios» a. 1260 (SerranoS, op. cit. 106).

ERBUL. Tractem juntament d'aquests dos parònims pallaresos. Aquest és un santuari i sis cases en el te. de Puigverd, agr. de Figols, Conca de Tremp. Vaig oir «la Mare de Déu d'*arbul*» a Claret i a Erolas (xviii, 95, 105); però quasi totes les fonts escrites estan d'acord a dir-ne *Erbul* (MiretS, GGC, Riu, i el ma. IGC, escrit així, bis, 4° 28 × 42° 07). Fou un priorat dels Hospitalers, del qual Riu, l'historiador dels monestirs, diu que en l'a. 1770 fou agregat a Puigverd i que no

en coneix sinó docs. posteriors al S. XVI, però jo en trobo bastants: *Erbul* com afrontació E. de Castissent [< CASTRUM SANCTUM > a. 1077, *Lib. Feud. Maj.* I, 92; *Erbul* cit. junt amb Castelló d'Encús, 1152 [1752 és err. tip.], MiretS (*TempH*, p. 477); «lo castell y cases d'*Erbul* foren --- dependència de la comanda de Susterris: --- Hospitalis habeat --- kastrum de *Arbul* --- Roger de Erolas --- kastrum *Galef* ---» a. 1157, MiretS, id. 84-85; «Arén et Montaniána et castellum *Galef* et *Castrum Sanctum* --- in castró de *Arbul*» a. 1171 MiretS (ib. 133); «manso de Dominico d'En *Arbulla*» a. 1197, a Abella de la Conca (BCEC 1909, 62); «loch de *Arbulla*» a. 1359 (*CoDoACA* XII, 78) (no caldria dir que *-ull* és grafia inexacta de *-ul*).

¹⁵ ETIM. Crec que almenys es pot afirmar que *Arboló* i *Arbul* són d'arrel comuna ibero-basca. Notem que totes les mencions d'*Arboló* comencen amb *Erb-*; ⁴ i, encara que entre les d'*Erbul* no hi ha tanta unanimitat, les mencions més antigues són amb *E-* i això hi predomina fins a la fi de l'Ed. Mj.; i com que el canvi de *ez* en *az* davant *r* + cons., és tan corrent i gairebé normal, he de mirar com assegurat que és *Erbul* i no *Arbul* la forma antiga. Tots dos són noms d'un santuari muntanyenc, i quasi en la mateixa comarca: *Erbul* uns 25 k. més al SO. Les aparences són d'un element sufixal *-ON* afegit a *Erbolon*, i que pot ser el tan desenrotllat en la nostra toponímia. És clar que davant *r* + consonant és planer i normal que *ez* es torni *az*. Dins el terreny bascoide, si cerquem etimologia més concreta, pensarem:

1) Com que els vells santuaris muntanyencs són tan sovint conversió cristiana d'un antic temple pagà, no veig objecció a mirar-ho com un nom totèmic, al·lusiu a alguna creença mítica, i enllaçada amb el basc *erbi* 'llebre'. Dintre d'això es pot pensar en diversos detalls, entre els quals potser no és prudent de decidir. Potser un compost amb el basc *lo(h)i* 'llog'. Si *lobi* vingués d'un **loni* amb l'emudiment normal de la *-paleobasca*, tindriem **ERBILONI* > *Erboló*; admetent que també hi hagué el duplicat *-LOI* en altres parlars locals, tindriem **ERBULOI* → *Erbúli* > *Erbúl* amb *ú* metafònica. Si fou 'llog de la llebre', podríem interpretar-ho com 'aiguamoll de la llebre', i comparar-hi NLL freqüents com *Fontllebrera*, *Vallllebrera* i anàlegs (Cerdanya, Camprodon etc.).⁵

I abans d'apartar-nos decididament de *erbi* 'llebre' i del terreny basc, encara podríem potser enllaçar-hi el nom del llog. d'*ERBERA* entre Castanesa i el Pont de Suert: puix que *-era* és desinència direccional en basc ('pujant cap a les llesbres').

2) Seguiríem encara dins l'esfera basca si ho relacionem amb el «Pays d'*Arberue*», uns 12 k. a l'E. d'Hasparren. Com que hi ha *Arberua* en doc. de 980, i *Arberou* a. 1080, com a mencions antigues (PRaymond, *Di. Top. BPyr.*); sembla que això ens duu cap a altres direccions (veg. el 3); com que allí prop ens assenyalen una muntanya *Arbu-lonyo* en el mun. de Lekunberri, també podríem creure, però, que això sigui variant arcaica de l'*erbu-loni* que hem imaginat abans.

3) El meu antic mestre de basc Odon de Apraiz, do